

Лекція № 11

Тема лекції: «Система вищої освіти із підготовки фахівців спеціальності 201 «Агрономія» в Україні»

План лекції

1. **Особливості вищої освіти**
2. **Основні завдання вищої школи**

Рекомендована література

1. Прецизійні фітотехнології в агропромисловому комплексі України / Л. В. Аніскевич, Д. Г. Войтюк, С. М. Вигера, Н. І. Адамчук, Ф. М. Захарін, С. О. Пономаренко, М. М. Ключевич : монографія. Київ : НУБіП України. 2019. 798 с.
2. Технологія комплексного захисту овочевих культур від шкідливих організмів у фермерських господарствах та на присадибних ділянках : практ. посіб. для фермерів, власників присадибних і дачних ділянок, городників-аматорів / О. А. Дереча, А. К. Бойчук, Н. В. Грицюк та ін. Житомир : Вид. «Рута», 2019. 180 с.
3. Примак І. Д., Козак Л. А., Примак О. І., Голуб Б. Л., Демидась Г. І. Введення до спеціальності: навч. посіб. / за ред. Примака І. Д., Примака О. І. К.: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
4. Довідник із захисту рослин; за ред. М.П. Лісового. Київ : Урожай, 1999. 744 с.
5. The Genera of Fungi: fixing the application of type species of generic names. P. W. Crous, A. Giraldo, D. L. Hawksworth, V. Robert, P. M. Kirk et al. *IMA Fungus*. 2014. Vol. 5. pp. 60–141.

1. Особливості вищої освіти

Вища освіта є заключним етапом в системі навчання і органічно взаємозв'язана з наукою і технікою. Вона вирішує властивими їй способами, заходами і засобами однакові з ними завдання – пізнання об'єктивних законів розвитку природи і суспільства, виявлення природних багатств навколишнього світу і оволодіння силами природи з метою задоволення потреб людства, чисельність якого постійно зростає.

Найтісніший взаємозв'язок і взаємозалежність спостерігається між вищою освітою і наукою. Основне призначення науки – дослідницька діяльність, спрямована на розширення знань про природу, суспільство і мислення, а вищої освіти – передача і розповсюдження накопичених і особливо нових знань певній частині громадян для підготовки їх як фахівців для всіх галузей народного господарства країни (будівництво, транспорт, зв'язок, сільське господарство,

охорона здоров'я, машинобудування тощо). Вища освіта постійно вбирає, переробляє, систематизує знову отримані знання, уміння і робить їх надбанням в першу чергу підростаючих поколінь. У системі вищої освіти одночасно готується значна частина висококваліфікованих наукових кадрів, озброєних науковими знаннями матеріального світу, суспільного розвитку і мислення, від яких істотно залежить подальший розвиток науки.

Розширення сфери діяльності науки, розчленовування її за проблемним, а не дисциплінарним принципом, її досягнення і більш тісний зв'язок з виробництвом сприяють подальшому розвитку і диференціації системи вищої освіти. Водночас підвищення рівня підготовки фахівців, а з них наукових кадрів у системі вищої освіти, створює передумови для проведення більш глибоких досліджень, прискорює темпи розвитку науки.

Наука і вища освіта знаходяться в тісному взаємозв'язку з розвитком техніки. Наука є теоретичною основою вдосконалення техніки. Водночас технічні досягнення в процесі історичного розвитку вивели науку з колись споглядального в активний чинник виробництва матеріальних засобів. У сучасних умовах науково-технічної революції наука пронизує всі сфери суспільного життя, стає провідною силою прогресу в перетворенні природи і суспільства, тому вона в своєму розвитку випереджає всі інші галузі діяльності, у тому числі й розвиток техніки. Наукові знання, науковий підхід на сьогодні необхідні і у всіх ланках системи вищої освіти.

В сучасних ВНЗ, оснащених досконалим науковим устаткуванням, наука і практика являють собою єдине ціле, де одночасно одержують нові знання, систематизують, розробляють теорії і займаються їх впровадженням у виробництво.

Наукові ідеї і відкриття звичайно не відразу набувають матеріальної сили. Для того щоб нові ідеї почали активно впливати на виробничі процеси, необхідно щоб ними оволоділи кадри, які безпосередньо беруть участь у сфері виробництва. Це і виконується освітянськими навчальними закладами через систему підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців.

Навчальний процес і виховна робота у вищій школі пройшли складний шлях розвитку і безперервно удосконалюються. Вища школа увібрала в себе все краще і прогресивне, що створено і перевірено як в нашій країні, так і за її межами. Під впливом суспільного прогресу зміст навчання і виховання безперервно видозмінюється і удосконалюється в тісному зв'язку з інтенсивним розвитком науки і техніки, з потребами виробництва.

За сучасних умов, коли об'єм науково-технічної інформації подвоюється через кожні 3-4 роки, одним з найважливіших завдань навчального процесу є інтенсифікація процесу навчання, тобто прискорення в розумних межах засвоєння студентами фундаментальних основ наукових знань при збереженні неослабного інтересу і високої працездатності.

Найістотношою якісною відмінністю навчання у вищій школі є велика самостійність в навчальних заняттях, підготовці до виконання навчальних робіт, семінарів, домашніх завдань, розробки проєктів, проведенні наукових досліджень, виконанні суспільних робіт, в організації відпочинку і т. д., що активізує пізнавальну діяльність студентів. Прояв і розвиток самостійності у студентів полягає у: самовихованні ініціативного і активного відношення до цілеспрямованого пізнавального творчого пошуку, раціональному засвоєнню нової інформації, виробленні індивідуального підходу і прийомів добування і закріплення в пам'яті нових відомостей і знань, придбанні навиків їх використання для практичного вирішення навчальних і наукових завдань, освоєнню досвіду з метою подальшої успішної виробничої діяльності.

Дуже важливо, щоб з перших днів навчання у ВНЗ студенти сприйняли й глибоко усвідомили необхідність прояву самостійності під час лекційних, лабораторно-практичних і семінарських занять.

Науково-педагогічними працівниками (НПП) багатьох кафедр розроблені методичні вказівки (поради), максимально наближені до виробничого керівництва, інструкцій, технологічних рекомендацій. Вони дозволяють студентам самостійно виконувати навчальні завдання і успішно освоювати нові методи аналізів, а також проводити різні спостереження за ростом і розвитком культур і ґрунтовими процесами. На сьогодні у всіх ВНЗ країни посилюється наукова підготовка фахівців. У сільськогосподарське виробництво надходять нова техніка, нові форми добрив, різні пестициди і регулятори росту, з року в рік збільшується потік нових рекомендацій з технологій вирощування сільськогосподарських культур. Тому для вирішення складних агрономічних питань потрібні фахівці з науковою підготовкою, здатні дати всебічний аналіз взаємозв'язаним виробничим процесам, закласти і провести дослід з порівняльної ефективності різних агрозаходів, нових рекомендацій.

Рівень підготовки фахівців у вищій школі значно залежить від складу НПП і технічної оснащеності ВНЗ. НПП вищої школи відрізняються глибокими знаннями, високою ерудицією і спеціальною підготовкою. Одночасно з педагогічною роботою вони проводять наукові дослідження, як правило, з тієї дисципліни, яку викладають. НПП аграрних ВНЗ – це академіки, професори, доктори наук, доценти, кандидати наук, старші викладачі і асистенти, що беруть активну участь в розробці окремих розділів своєї науки. Лектори (академіки, професори, доценти) не пасивно переказують книжковий матеріал, а творчо узагальнюють результати досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених з тієї чи іншої проблеми, пов'язують теоретичні питання з практичною діяльністю на виробництві. Окремі НПП займаються дослідженнями навчального процесу та удосконалюють методи і форми навчання. Асистентами кафедр працюють, як правило, найбільш обдаровані молоді випускники ВНЗ. Вони беруть безпосередню участь в проведенні експериментальних досліджень з тематики

кафедри.

Дуже складною є проблема оптимального співвідношення в навчальних планах загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін. Життя і практика показали, що без міцних фундаментальних теоретичних знань основ наук важко добиватися великих успіхів як в освоєнні спеціальних наук, так і практичній діяльності на виробництві.

Економічна політика покликана забезпечити одночасно з виконанням безпосередньо виробничих завдань також успішне вирішення соціально-політичних проблем, пов'язаних з формуванням нової людини, вихованням всебічно розвинутих і підготовлених фахівців. Слід враховувати, що сучасний науково-технічний прогрес не тільки не скорочує вартість навчання фахівців вищої кваліфікації, а значно підвищує її. Для підготовки такого фахівця необхідне досконале сучасне навчальне і наукове обладнання, нова література і навчально-допоміжний матеріал. При постановці і проведенні достатньо глибоких досліджень в агрономії потрібно мати не тільки нові найдосконаліші сільськогосподарські машини і трактори, але й сучасне лабораторне устаткування. У зв'язку з цим рівень технічної оснащеності лабораторій кафедр аграрних ВНЗ набуває надзвичайно важливого значення як в проведенні наукових експериментів, так і широкому залученні студентів до наукової роботи.

Пізнавальна здатність людей безмежна, і молодь найбільш продуктивно, вибірково вбирає в себе накопичені людством знання і досягає мудрість життя.

2. Основні завдання вищої школи

На вищій навчальній закладі, покликані готувати висококваліфікованих фахівців з широким кругозором, покладені наступні основні завдання:

- по-перше, озброїти студентів глибокими загальнонауковими і професійними знаннями, вести їх підготовку на рівні новітніх досягнень науки і техніки, що припускає постійне вдосконалення змісту навчання з урахуванням досягнень науково-технічної революції;

- по-друге, сформулювати у студентів світогляд, що передбачає широкий політичний і культурний кругозір, мислення науковими і соціальними категоріями, вміння аналізувати суспільні явища і розглядати свою діяльність як складову вирішення суспільних завдань;

- по-третє, виробити у студентів – майбутніх керівників і вихователів трудових колективів – вміння і практичні навички ведення організаційної роботи.

Важливе завдання вищої школи на сучасному етапі – виробити у студентів життєву потребу до самостійної творчої праці, постійного вдосконалення своїх здібностей і поповнення знань за отримання необхідних навичок і умінь. Тому, починаючи з першого курсу, вся система навчання у ВНЗ будується на активній самостійній роботі як під час лабораторних, практичних занять, так і навчальної та виробничої практик.

Підготовка фахівців, особливо з тривалим, як у ВНЗ, терміном навчання, розрахована на майбутнє, і її результативність визначається не тільки рівнем теоретичних знань, але й соціальною та професійною адаптацією випускників. Останнє істотно залежатиме від того, наскільки фахівець підготовлений до самостійного вирішення завдань в умовах виробництва. В процесі навчання кожний студент повинен постійно оцінювати придбані знання й уміння з позицій їх виробничого значення.

У ВНЗ зосереджена велика кількість наукових кадрів. У зв'язку з цим на них покладено завдання виконання науково-дослідних робіт, які є базою підготовки докторів і кандидатів наук, а також магістерських і бакалаврських робіт.

Наукові дослідження проводяться як з розробки теоретичних проблем або вирішення практичних завдань розвитку різних галузей народного господарства, так і з вдосконалення навчального процесу.

Важливим завданням НПП є видання високоякісних підручників і навчальних посібників. До цієї роботи залучаються найбільш кваліфіковані професори і доценти, що мають великий досвід педагогічної роботи, добре знають виробництво, ведуть науково-дослідну роботу. В підручниках і навчальних посібниках мають бути висвітлені не тільки теоретичні основи дисциплін, але й останні досягнення науки і практики. Не менш важлива вимога до підручників – доступність для самостійного вивчення. Останнє особливо важливо для студентів заочної і екстернатної форм навчання.

Крім підручників і навчальних посібників ВНЗ випускають наукові праці, тематичні збірники, рекомендації виробництву, наукові і науково-практичні журнали тощо. Багато учених ВНЗ є авторами і співавторами фундаментальних наукових робіт, монографій, а та кож науково-виробничих, виробничо-практичних і виробничих видань, що сприяє прискоренню науково-технічного прогресу.

ВНЗ готують не тільки висококваліфікованих фахівців, але й значну частину наукових і науково-педагогічних кадрів для країни. Здійснюється ця робота здебільшого через аспірантуру і докторантуру.

На ВНЗ покладене також завдання підвищення кваліфікації фахівців, що мають вищу освіту, зайнятих в різних галузях народного господарства, культури, освіти і охорони здоров'я. В багатьох ВНЗ, у тому числі і аграрних, успішно працюють факультети підвищення кваліфікації. В плановому порядку при ВНЗ організовуються курси для фахівців і керівників, на яких вивчаються нові досягнення в науці, техніці, на практиці. До викладання на факультетах підвищення кваліфікації залучаються поряд з відомими ученими досвідчені працівники виробництва, менеджери провідних фірм, новатори, раціоналізатори.

Одним із завдань ВНЗ є розповсюдження наукових знань. В цій роботі активну участь беруть не тільки НПП, але й студенти.

Важливим завданням ВНЗ є підвищення якості підготовки і ефективності використання випускників, закріплення їх на виробництві. Ректорати, деканати, методичні комісії підтримують зв'язок з випускниками, вивчають їх роботу, виявляють недоліки в підготовці, розробляють заходи щодо їх усунення і поліпшення підготовки фахівців. Поряд з науковими конференціями в багатьох ВНЗ щорічно або періодично проводяться навчально-методичні конференції, семінари, присвячені різним проблемам вдосконалення навчального процесу.